

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2001, sp. zn. 5 Tz 274/2001, ECLI:CZ:NS:2001:5.TZ.274.2001.1

Číslo: 36/2002

Právní věta:

Trestní zákon nestanoví obsah ani rozsah pojmů „značná újma na životním prostředí“ a „újma velkého rozsahu na životním prostředí“ podle § 181a odst. 2 a odst. 3 tr. zák. Tyto pojmy zahrnují nejen újmu majetkovou, tj. skutečnou škodu, ale i další, tj. ekologické újmy. Tam, kde je možno obsah i rozsah těchto pojmů v konkrétním případě (např. újma velkého rozsahu na životním prostředí) určitým způsobem vymezit, lze pro určení výše újmy na životním prostředí obdobně užít hledisek uvedených v § 89 odst. 11 tr. zák. pro stanovení značné škody a škody velkého rozsahu.

Protože dosud nebyl vydán zvláštní předpis, který by měl podle § 27 odst. 1 zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, stanovit způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti, je třeba při posuzování rozsahu značné újmy na životním prostředí a újmy velkého rozsahu na životním prostředí zpravidla vycházet ze znaleckého posudku jako jednoho z důkazů podle § 89 odst. 2 tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.11.2001

Spisová značka: 5 Tz 274/2001

Číslo rozhodnutí: 36

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Důkaz, Ohrožení životního prostředí

Předpisy: § 181a odst. 2 tr. zák.

§ 181a odst. 3 tr. zák.

§ 27 odst. 1 předpisu č. 17/1992Sb.

§ 89 odst. 2 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl stížnost pro porušení zákona, kterou podal ministr spravedlnosti ve prospěch obviněných R. M. a R. J. proti usnesení Krajského soudu v Ostravě jako soudu odvolacího ze dne 12. 12. 2000 sp. zn. 7 To 682/2000 v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Vsetíně pod sp. zn. 3 T 146/99.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 15. 9. 2000 sp. zn. 3 T 146/99 byli obvinění R. M. a R. J. uznáni vinnými oba trestným činem ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1, 3 tr. zák., který podle rozsudku spáchali tím, že od poloviny měsíce listopadu 1998 do poloviny měsíce ledna 1999 po předchozí dohodě s další zemřelou osobou v N. H. provedli v rozporu s platným lesním hospodářským plánem neoprávněnou těžbu dřevní hmoty holosečí na parcelách č. X, č. Y, č. Z v celkovém množství 1415 m³, čímž vznikly holiny o velikosti 3601 m², 5882 m² a 16 533 m², a takto závažným způsobem porušili ustanovení § 31 odst. 2 zák. č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů, v důsledku čehož došlo k narušení půdního krytu, vytvoření rýh a zvýšenému nebezpečí působení erozivní činnosti vody, k narušení stability stěn okolních lesních porostů a tím k vážnému poškození i ohrožení životního prostředí v lesích s negativním působením abiotických a biotických činitelů, narušení vodohospodářských poměrů a celkového ekosystému v dané oblasti, přičemž výše uvedeným jednáním byla způsobena škoda na životním prostředí ve výši 12 206 283 Kč. Za to byli odsouzeni každý obviněný k trestu odnětí svobody v trvání 3 roků, jehož výkon byl každému z obviněných podmínečně odložen na zkušební dobu v délce 4 let a zároveň byl stanoven nad oběma obviněnými v průběhu zkušební doby dohled. Proti tomuto rozsudku podali oba obvinění a okresní státní zástupce ve Vsetíně odvolání.

Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací usnesením ze dne 12. 12. 2000 pod sp. zn. 7 To 682/2000 zamítl jako nedůvodná podle § 256 tr. ř. odvolání obviněného R. M., obviněného R. J. i okresního státního zástupce ve Vsetíně.

Proti tomuto usnesení podal ministr spravedlnosti stížnost pro porušení zákona ve prospěch obviněných R. M. a R. J. Namítl v ní, že napadeným usnesením Krajského soudu v Ostravě byl porušen zákon v neprospěch obviněných v ustanoveních § 254 odst. 1 a 256 tr. ř. a v řízení, které tomuto usnesení předcházelo, v ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. ve vztahu k ustanovení § 181a odst. 1, 3 tr. zák. Podle jeho názoru zejména soud prvního stupně nepostupoval v souladu s ustanovením § 2 odst. 5, 6 tr. ř. při posuzování rozsahu ekologické újmy jako znaku skutkové podstaty trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a tr. zák. rozhodného pro použití vyšší trestní sazby podle odstavce 2, případně odstavce 3 citovaného ustanovení trestního zákona. Poukázal na to, že soud prvního stupně měl v tomto směru k dispozici znalecký posudek Ing. R. T., znalce z oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady lesních pozemků, lesních porostů a škod na lesních porostech, který byl vypracován v přípravném řízení, znalecké vědecké posouzení M. zemědělské a lesnické univerzity v B. a dále znalecký posudek z oboru ochrany přírody znalce RNDr. O. K., který soudu předložil obhájce obviněného R. J. Podle názoru ministra spravedlnosti nebyla věnována odpovídající pozornost hodnocení rozdílných závěrů těchto posudků, pokud jde o odlišné posouzení ekologické újmy znalcem Ing. R. T., jehož závěr o výši způsobené škody byl akceptován státním zástupcem v obžalobě, a závěry znaleckého vědeckého posouzení, z něhož vycházel rozsudek. Důvod, pro který soud prvního stupně vzal za prokázanou ekologickou újmu vyčíslenou v posudku M. zemědělské a lesnické univerzity, byl zejména ten, že považoval hodnotu vyčíslenou znalcem Ing. R. T. ve výši 8030 Kč, tj. škodu vzniklou v důsledku poškození reprodukční funkce lesa, za nepřiměřeně malou. Tento závěr podle ministra spravedlnosti nebyl soudem odůvodněn a nebylo ani odůvodněno, proč soud považoval za nutné kvalifikovat existenci znaku skutkové podstaty podle § 181a odst. 3 tr. zák., a sice způsobení újmy velkého rozsahu, pouze ve finančním vyjádření. Ministr spravedlnosti vyslovil pochybnost o tom, zda je možno vše, co lze podřadit pod zákonný znak „újma na životním prostředí“, finančně ohodnotit a vyjádřit v penězích tak, jak je tomu při vyčíslení škody u jiných trestných činů, neboť znak „újma na životním prostředí velkého rozsahu“ není totožný se znakem „škoda velkého rozsahu“. Protože neexistuje právní předpis, který by upravoval postup při výpočtu ekologických škod, je třeba k této problematice přistupovat velmi pečlivě a obezřetně a mít na zřeteli jednak celospolečenský zájem na ochraně přírody, jednak práva obviněných a zásadu „in dubio pro reo“, z

níž pro orgány činné v trestním řízení vyplývá povinnost odstraňovat důvodné pochybnosti o vině obviněného nebo o jakékoliv skutkové otázce významné pro rozhodnutí. V této souvislosti poukázal na to, že soud prvního stupně postupoval v rozporu s ustanovením § 89 odst. 2 tr. ř., když pominul posudek RNDr. O. K., který předložil obhájce obviněného R. J. a který svým obsahem mohl přispět k objasnění věci. Soud prvního stupně měl tohoto znalce k věci vyslechnout.

Další námitky stěžovatele směřovaly k rozhodování Krajského soudu v Ostravě jako soudu odvolacího. Ve vztahu ke znaleckému posudku M. univerzity v B. nelze podle ministra spravedlnosti akceptovat názor odvolacího soudu o „de facto“ absolutní kvalifikaci všech aspektů ekologické újmy v peněžním vyjádření. Vzhledem k existující legislativní úpravě je nutno přihlížet k tomu, zda a jaké újmy jsou vůbec vyčíslitelné v penězích. Podle platné právní úpravy byla jako jediná ze všech složek představujících ve svém úhrnu újmu na životním prostředí vyčíslitelná pouze újma způsobená na produkční funkci lesa, a to na základě vyhlášky Ministerstva zemědělství č. 81/1996 Sb., o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na produkčních funkcích lesa. Pokud jsou prováděna další vyčíslení, která mají vyjádřit míru újmy způsobené na životním prostředí, jde podle ministra spravedlnosti o postupy a výpočty ryze hypotetické a experimentální, nemající oporu v platné právní úpravě předmětné problematiky. Je otázkou, nakolik a zda vůbec je možno takovým postupem definovaný následek přičítat k tíži obviněným, byť jen z titulu nevědomé nedbalosti podle § 6 písm. a) tr. zák. Stěžovatel poukázal na to, že metoda doc. Ing. I. V., CSc., kterou bylo v této věci postupováno, je jinými znalci zpochybňována a je jí vytýkáno používání neúměrně vysokých koeficientů, v jejichž důsledku jsou škody vyčíslovány v příliš vysokých částkách, ačkoliv při použití jinak stanovených koeficientů jsou údajně jinými znalci vyčíslovány ekologické újmy v částkách představujících cca 15-20 % z částek zjišťovaných při použití koeficientů doc. Ing. I. V., CSc.

Ministr spravedlnosti proto navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že pravomocným usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. 12. 2000 sp. zn. 7 To 682/2000 byl porušen zákon v ustanoveních § 254 odst. 1 a § 256 tr. ř. a v řízení, které mu předcházelo, v ustanoveních § 2 odst. 5, 6 tr. ř. v neprospěch obviněných R. M. a R. J., aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. toto usnesení zrušil a dále aby postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 1 tr. ř. na podkladě stížnosti pro porušení zákona správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a zjistil, že zákon v neprospěch obviněných porušen nebyl. K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud na základě následujících skutečností:

Stížnost pro porušení zákona především namítá porušení ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. při posuzování rozsahu ekologické újmy jako znaku skutkové podstaty trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a tr. zák. rozhodného pro použití vyšší trestní sazby podle § 181a odst. 2, případně odst. 3 tr. zák.

Trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1 tr. zák. se dopustí ten, kdo úmyslně vydá životní prostředí v nebezpečí závažného poškození tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo hospodaření s přírodními zdroji (ohrožení životního prostředí). Podle § 181a odst. 2 tr. zák. odnětím svobody na jeden rok až šest let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci 1 způsobí na životním prostředí značnou újmu. Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, jestliže činem uvedeným v odstavci 1 způsobí na životním prostředí újmu velkého rozsahu.

Ekologickou újmu je podle § 10 zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti. Podle § 27 odst. 1 cit. zákona každý, kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil

ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části. Není-li to možné nebo z vážných důvodů účelné, je povinen ekologickou újmu nahradit jiným způsobem (náhradní plnění); není-li to možné, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Souběh těchto náhrad se nevyklučuje. Způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis. Podle § 27 odst. 3 cit. zák. oprávněným ze způsobené ekologické újmy je stát. Podle § 27 odst. 4 cit. zák. pro ekologickou újmu se použijí obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody, pokud odstavce 1 až 3 nestanoví jinak. Podle § 27 odst. 4 cit. zák. ustanoveními odstavců 1 až 3 nejsou dotčeny obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody. Je třeba zdůraznit, že zvláštní předpis, o němž se zmiňuje § 27 odst. 1 cit. zák., který by stanovil způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti, dosud nebyl vydán.

Vyšetřovatel v přípravném řízení přibral usnesením ze dne 19. 5. 1999 znalce z oboru ekonomika, odvětví ceny a odhady lesních porostů Ing. R. T. k podání znaleckého posudku, v němž měl znalec posoudit a odpovědět na tyto otázky: 1. Vyčíslit výši škody způsobené jednáním obviněných na životním prostředí - účelně vynaložené prostředky (náklady) na uvedení životního prostředí do předešlého stavu (hodnota rekultivačních prací, zalesnění atd.), - ekologická újma (dopad na okolní ekosystémy a jejich funkce, následné škody atd.); 2. další poznatky znalce. Ve znaleckém posudku ze dne 1. 7. 1999 znalec Ing. R. T. vyčíslil účelně vynaložené prostředky (náklady) na uvedení životního prostředí do předešlého stavu tak, že náklady na úklid a pálení klestu činí 129 819 Kč, náklady na zalesnění dřevinou smrk 2/2 činí 146 556 Kč a ekologická újma vypočtená podle vyhl. č. 81/1996 Sb. jako škoda z poškození produkční funkce lesa činí 8030 Kč. Z výše uvedených částek pak v podstatě vycházela obžaloba, která byla podána státním zástupcem na obviněné dne 5. 8. 1989 pod sp. zn. 1 Zt 94/99 Okresnímu soudu ve Vsetíně. Závěry znaleckého posudku s doplněním stvrdil znalec Ing. R. T. u hlavního líčení konaného dne 11. 2. 2000.

Při hlavním líčení dne 3. 12. 1999 předložil obhájce obviněného R. J. znalecký posudek RNDr. O. K. ze dne 4. 11. 1999 a soud tento posudek podle § 213 odst. 1 tr. ř. přečetl jako listinný důkaz. Znalecký posudek RNDr. O. K. ze dne 4. 11. 1999 je označen „Způsob výpočtu poškození životního prostředí“ a předmětem posudku je ověřit a posoudit postup výpočtu zvolený ve znaleckém posudku znalce Ing. R. T., aplikovaného jako vyčíslení škody způsobené na životním prostředí, resp. ekologické újmy na parcelách v revíru N. Pokud jde o ekologickou újmu, znalec RNDr. O. K. uvedl, že ekologická újma je v posudku znalec Ing. R. T. vyčíslena částkou 8030 Kč jako škoda z poškození produkční funkce lesa. Pojem ekologická újma podle § 10 zák. č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, však není totožný s pojmem újma na produkčních funkcích lesa ve smyslu vyhl. č. 81/1996 Sb. Pro výpočet ekologické újmy se použijí obecné předpisy o odpovědnosti za škodu a o náhradě škody. Proto vyčíslení „ekologické újmy“ ve znaleckém posudku Ing. R. T. se týká odlišné kategorie škody s použitím nesprávné metodiky výpočtu určené pro jiný účel, tj. pouze pro účel snižování produkce lesních porostů z hlediska hospodářského, nikoli ekologického.

Podle § 211 odst. 4 tr. ř. místo výslechu znalce lze číst protokol o jeho výpovědi nebo jeho písemný posudek, jestliže znalec byl před podáním posudku poučen podle § 106 tr. ř., nejsou pochybnosti o správnosti a úplnosti posudku a státní zástupce i obžalovaný s tím souhlasí.

Znalecký posudek, který znalec vypracoval na žádost některé strany ve smyslu § 89 odst. 2 tr. ř., lze přečíst podle § 211 odst. 4 tr. ř., jen pokud byl znalec před podáním posudku poučen některým orgánem činným v trestním řízení podle § 106 tr. ř. Jestliže se tak do hlavního líčení nestalo a soud má záměr provést důkaz takovým posudkem jako znaleckým důkazem, musí nejprve znalce poučit podle § 106 tr. ř. a pak jej k posudku vyslechnout podle § 108 tr. ř. Je-li pro rozhodnutí soudu o tomto postupu nutné takový posudek v hlavním líčení přečíst, soud s ním nakládá jako s listinným důkazem (srov. č. 55/1997 Sb. rozh. trest.).

Nebyl-li znalec před jednáním posudku poučen podle § 106 tr. ř., nelze v hlavním líčení číst protokol

o jeho výpovědi nebo jeho písemný posudek ani tehdy, jsou-li splněny ostatní podmínky § 211 odst. 4 tr. ř. (srov. rozhodnutí uveřejněné v Bulletinu bývalého Nejvyššího soudu ČSR č. 3/1975-35). Z obsahu spisu vedeného u Okresního soudu ve Vsetíně pod sp. zn. 3 T 146/99 vyplývá, že znalec RNDr. O. K. nebyl před podáním znaleckého posudku poučen podle § 106 tr. ř. Soud prvního stupně postupoval v souladu se zákonem, jestliže za těchto okolností nakládal s posudkem znalce RNDr. O. K. ze dne 4. 11. 1999 jako s listinným důkazem, který přečetl podle § 213 odst. 1 tr. ř. Znalec RNDr. O. K. ve svém posudku nevyčíslil ekologickou újmu, týkající se projednávané věci. Je zřejmé, že soud tento důkaz provedl jen proto, aby zvážil další postup při dokazování, neboť teprve po výsledku znalce Ing. R. T. podle § 108 tr. ř. rozhodl podle § 110 odst. 1 tr. ř. o přibrání ústavu k podání znaleckého posudku.

Soud prvního stupně správně neprovedl důkaz dodatkem ke znaleckému posudku znalce RNDr. O. K. ze dne 10. 2. 2000. Předmětem posudku je podle znalce zhodnotit, zda při těžbě dříví v revíru N. došlo či nedošlo k porušení zákonů platných pro oblast životního prostředí. V tomto dodatku totiž znalec řeší právní otázky, čímž překračuje meze znalecké odbornosti. Znalec je oprávněn podat posudek pouze o otázkách skutkových. Účelem znaleckého posudku podle § 105 tr. ř. je totiž objasnění skutkových okolností na základě odborných znalostí v příslušném oboru. O tom, zda došlo, či nedošlo k porušení právních předpisů, může rozhodovat jen orgán činný v trestním řízení. Vzhledem k tomu by bylo v rozporu se zákonem, jestliže by soud prvního stupně provedl důkaz tímto dodatkem ke znaleckému posudku a hodnotil jej jako důkaz, neboť takovou povahu dodatek ke znaleckému posudku nemá. Správně také soud prvního stupně nevyslechl znalce RNDr. O. K. k tomuto dodatku znaleckého posudku. V této souvislosti Nejvyšší soud poukazuje na to, že rozhodování o rozsahu dokazování spadá do výlučné pravomoci soudů. Soudy zvažují, které důkazy je třeba provést, zda a nakolik je potřebné dosavadní stav dokazování doplnit, a posuzují důvodnost návrhů na doplnění dokazování. Jestliže soud prvního stupně dospěl k závěru, že znalecký posudek předložený stranou je nadbytečný, protože nevyčíslil ekologickou újmu, a proto neprovedl důkaz tímto posudkem podle § 211 odst. 4 tr. ř., nelze jeho postupu nic vytýkat, neboť o rozsahu dokazování rozhoduje soud, který je při zjišťování skutkového stavu věci vázán jen zákonem.

Soud prvního stupně usnesením ze dne 12. 4. 2000 sp. zn. 3 T 146/99 přibral podle § 110 odst. 1 tr. ř. k podání znaleckého posudku ústav, a to M. zemědělskou a lesnickou universitu v B. – Lesnickou a dřevařskou fakultu v B. (dále jen „ústav“). Uložil, aby ve znaleckém posudku byly posouzeny a odpovězeny následující otázky: 1. Vyčíslit výši škody způsobené jednáním obviněných na životním prostředí, 2. popsat ekologickou újmu, dopad na okolní ekosystémy a jejich funkce, popřípadě tyto škody vyčíslit, 3. další zjištěné poznatky státního ústavu. Ústav podal posudek nazvaný Znalecké vědecké posouzení. V nálezku posudku je uvedeno, že výsledky výpočtů (tabulka 4) vykazují celkovou újmu na celospolečenských funkcích hodnocených lesních porostů (porostních skupin) 320 B28, 321 H27b a 321 J29b (vzniklou jejich předčasným smýcením) diferencovaně po porostních skupinách následovně: 320 B28 (parcela č. X a č. Y) 3 812 440 Kč, 321 H27b (parcela č. Z) 6 567 901 Kč, 321 J29b (parcela č. Z) 1 825 942 Kč: celkem 12 206 283 Kč.

V závěru posudku je vyčíslení výše škody na životním prostředí. Metodika hodnocení celospolečenských funkcí lesa podle posudku ústavu vychází ze skutečnosti, že tyto funkce jsou vyjádřením všech účinků lesního ekosystému na životní prostředí člověka. Oceněním újmy na celospolečenských funkcích lesa lze určit výši škody na životním prostředí i ekologickou újmu. Újmy na celospolečenských funkcích lesních porostů (porostních skupin) 320 B28, 321 H27b a 321 J29b, vzniklá jejich předčasným smýcením, činí 12 206 283 Kč. Celková cena újmy na jednotlivých funkcích lesních porostů (porostních skupin) činí diferencovaně: funkce bioprodukční 2 246 129 Kč, funkce ekologicko-stabilizační 1 638 751 Kč, funkce hydriko-vodohospodářská 1 443 622 Kč, funkce edafická-protierozní 1 895 758 Kč, funkce sociálně-rekreační 2 353 446 Kč, funkce hygienicko-zdravotní 2 628 577 Kč.

K rozsahu a vyčíslení ekologické újmy a dopadu na okolní ekosystémy v závěru posudku ústav uvedl, že finanční vyjádření ekologické újmy na hodnocených lesních porostech je totožné s újmou na celospolečenských funkcích lesních porostů. Finanční vyjádření dopadu na okolní ekosystémy a jejich funkce je zahrnuto v ceně újmy na celospolečenských funkcích smýcených porostů – jeho výši nelze samostatně vyčíslit. Tato cena však nezahrnuje skutečně vzniklé věcné škody na okolních porostech. Z potenciálních ekologických rizik bylo upozorněno na to, že stanoviště porostních skupin 321 H27b a 321 J29b (prudký svah, mělká půda) je silně náchylné k půdní erozi, a to jak vodní (odnosem), tak i k celkové degradaci půdy vlivem změněných mikroklimatických podmínek. Vlivem vzniku otevřených porostních stěn jsou potenciálně více ohroženy okolní porosty větrem (týká se zejména holiny vzniklé v porostní skupině 320 B28), suchem a biotickými škůdci.

Pokud jde o další zjištěné poznatky, v posudku se uvádí, že následné potenciální škody včetně škod na okolních ekosystémech nelze před vznikem reálné újmy exaktně ocenit. Obdobné stanovištní podmínky, druhová dřevinná skladba a věk okolních lesních porostů pouze ukazují na možnou výši škod (újmu na celospolečenských funkcích lesů).

Při hlavním líčení dne 5. 11. 1999 byli oba obvinění upozorněni podle § 225 odst. 2 tr. ř. na možnost přísnějšího posouzení skutku jako trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1, 3 tr. zák. Dne 15. 9. 2000 byl proveden důkaz znaleckým posudkem ústavu a oba obvinění byli po provedení důkazu v souladu s § 214 tr. ř. dotázáni, zda se chtějí k tomuto důkazu vyjádřit. Obvinění se ke znaleckému posudku nevyjádřili ani k němu nic nedodali. Okresní soud ve Vsetíně v rozsudku ze dne 15. 9. 2000 sp. zn. 3 T 146/99 náležitě odůvodnil, proč vycházel ze znaleckého posudku ústavu. Uvedl, že tento posudek reálně hodnotil dopady jednání obviněných na životní prostředí v rámci všech funkcí lesa, jako nezastupitelné a nenahraditelné složky životního prostředí.

Krajský soud v Ostravě v usnesení ze dne 12. 12. 2000 sp. zn. 7 To 682/2000 poukázal na to, že podstatou odvolacích námitek obviněných i státního zástupce je použitelnost znaleckého posudku ústavu při vyčíslení újmy, resp. škody na životním prostředí. Ztotožnil se se závěrem soudu prvního stupně v tom, že znalecký posudek Ing. R. T. je nedostatečný zejména z hlediska zjištění ekologické újmy. Zdůraznil, že zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, je účinný od 16. 2. 1992 a prováděcí předpis k němu dosud nebyl vydán. Při akceptaci námítky odvolatele (státního zástupce) by pak bylo nutno buď vyčkávat do doby vydání prováděcího předpisu, což by znamenalo při respektování zásady zákazu retroaktivity možnost určování ekologických újem u skutků spáchaných až po jeho účinnosti, přičemž není jisté, že takový předpis bude vůbec někdy vydán, anebo vycházet ze zjištění, která nevystihují plně celou skutkovou podstatu předmětného trestného činu a proti úmyslu zákonodárce ji zužují. Dále uvedl, že ke zjištění skutkové podstaty trestného činu podle § 181a tr. zák. je nutno stanovit reálné hodnoty celospolečenských funkcí lesa, a to i z hledisek funkcí bioprodukčních, ekologicko-stabilizačních, hydricko-vodohospodářských a dalších a nelze vycházet jen z produkční činnosti lesa. Tyto celospolečenské funkce zohledňuje znalecký posudek ústavu vyžádaný okresním soudem, z něhož pak soud správně dovodil způsobení újmy velkého rozsahu na životním prostředí, která odpovídá též právnímu posouzení skutku jako trestného činu ohrožení životního prostředí podle § 181a odst. 1, 3 tr. zák.

Nejvyšší soud v souladu se zákonem vychází z toho, že v řízení o stížnosti pro porušení zákona podané podle § 266 odst. 1 tr. ř. musí být beze všech pochybností zjištěno, že pravomocným rozhodnutím soudu, státního zástupce nebo vyšetřovatele byl porušen zákon nebo že toto rozhodnutí bylo učiněno na podkladě vadného postupu řízení. Přitom správnost napadeného rozhodnutí i správnost předcházejícího řízení se posuzuje ex tunc, tedy podle skutkového i právního stavu věci v době, kdy bylo napadené rozhodnutí vydáno, popřípadě kdy bylo konáno řízení, jež tomuto rozhodnutí předcházelo. Zákon v případě této části řízení o stížnosti pro porušení zákona tzv. nova nikde nepřipouští.

V řízení, které napadenému rozhodnutí předcházelo, Nejvyšší soud nezjistil žádné porušení ustanovení trestního řádu, které by mělo za následek vadnost rozsudku. Právo obviněných na uplatnění obhajoby bylo plně zachováno. V průběhu trestního řízení byly zajištěny a u hlavního líčení v souladu se zákonem provedeny všechny dostupné a potřebné důkazy. Skutkový stav věci byl soudem prvního stupně zjištěn v rozsahu nezbytném pro rozhodnutí ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř. a provedené důkazy byly hodnoceny podle zásady volného hodnocení důkazů uvedené v § 2 odst. 6 tr. ř. Okresní soud ve Vsetíně v odůvodnění rozsudku ze dne 15. 9. 2000 sp. zn. 3 T 146/99 vyložil, které skutečnosti vzal za prokázané, o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si vzájemně odporovaly. V souladu se zákonem posoudil i obhajobu obviněných.

Nejvyšší soud neshledal porušení zákona ani v postupu Krajského soudu v Ostravě jako soudu odvolacího, který se náležitě vypořádal se všemi námitkami obviněných i státního zástupce, které uplatnili v odvolání.

Krajský soud v Ostravě se v odůvodnění svého rozhodnutí také vypořádal s odvolací námitkou, že metoda doc. Ing. I. V., CSc., uplatněná při zpracování znaleckého posudku ústavu, je metodou experimentální a hypotetickou, která se neopírá o žádný předpis. Stejná námitka je obsažena ve stížnosti pro porušení zákona. Kromě toho, co uvedl odvolací soud, s jehož posouzením se Nejvyšší soud ztotožnil, je nutno uvést, že zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů v § 27 odst. 1 výslovně uvádí, že způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis. Dosud nebyl uvedený zvláštní předpis vydán. V tomto zvlášť obtížném případě, vyžadujícím si zvláštního vědeckého posouzení, bylo zcela v souladu se zákonem přibrání státního ústavu k podání posudku podle § 110 odst. 1 tr. ř. Soud prvního stupně odůvodnil, proč vzal za základ svého rozhodnutí znalecký posudek ústavu. Odvolací soud odůvodnil správnost postupu soudu prvního stupně. Při absenci zvláštního předpisu (který je předpokládán zákonem) je nutno považovat závěry znaleckého posudku ústavu za správné, stejně tak metodiku výpočtu. Dokud totiž není stanovena jiná metodika, je nutno vycházet z metodiky stávající. Hodnocení metodiky posudku ústavu jako hypotetické a experimentální, nemající oporu v provedeném dokazování, je třeba důrazně odmítnout. Stěžovatel nepřesvědčivě zpochybňuje způsob stanovení rozsahu ekologické újmy, aniž by uvedl jinou koncepci, z níž by bylo možno při rozhodování vycházet. Pokud by se měl všeobecně rozšířit tento názor, bylo by možno zpochybňovat jakýkoliv závěr každého znaleckého posudku. V případě oceňování movitých věcí není rovněž stanovena metodika oceňování. Přesto není možno v těchto případech oprávněně namítat, že oceňování movitých věcí je obecně nesprávné, protože není stanoven předpisem způsob výpočtu. Nejvyšší soud považuje za nutné zdůraznit, že znalecký posudek ústavu měl v této věci charakter tzv. revizního posudku. Už z této jeho povahy plyne, že se jím reagovalo na nedostatky dříve podaného posudku Ing. R. T., resp. na rozpory mezi tímto dřívějším posudkem a posudkem později předloženým obviněným R. J. (tento posudek soud přečetl jako listinný důkaz), a proto je logické, že znalecký posudek ústavu se nemusí shodovat s předchozími posudky znalců, aniž by tato skutečnost sama o sobě zpochybňovala závěry znaleckého posudku ústavu, který je navíc ve srovnání s předchozími posudky v posuzování rozhodných otázek komplexní a vyčerpávající. Protože posuzovaná věc vyžadovala zvláštní vědecké posouzení, nemohl být posudek ústavu nahrazen či zpochybněn posudkem znalce, jehož závěry jsou naopak předmětem přezkoumání v posudku ústavu. Proto údajné rozpory mezi těmito posudky, které zmiňuje stížnost pro porušení zákona, nemohou mít při hodnocení posudku ústavu žádný význam, neboť nezpochybňují jeho správnost, ale jen potvrzují zvláštní obtížnost případu a nutnost postupu podle § 110 odst. 1 tr. ř. Nelze přehlédnout, že Ministerstvo životního prostředí ve svém vyjádření ze dne 16. 2. 2001 k metodice výpočtu ekologické újmy uvedlo, že od roku 1996 vychází při řešení problematiky těchto škod z projektu „Kvantifikace a kvantitativní hodnocení celospolečenských funkcí lesů České republiky jako podklad pro jejich oceňování“ zadaného řešitelskému týmu M. zemědělské a lesnické univerzity v B. pod vedením doc. Ing. I. V., CSc., byť tato metoda není v tuzemském měřítku obecně

uznávána. Vyjádření poukazuje na to, že dosud existující metody je třeba považovat za metody podpůrné při trestněprávní kvalifikaci ohrožení životního prostředí.

Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací správně vyložil, že při stanovení ekologické újmy je nutno vycházet z obecných ustanovení o dokazování, zejména z § 89 odst. 2 tr. ř., podle něhož za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Znalecký posudek ústavu je pouze jedním z důkazů. V každé konkrétní věci musí sám soud rozhodnout, jakými důkazními prostředky bude objasňovat určitou okolnost, která je důležitá pro náležité zjištění skutkového stavu a pro správné rozhodnutí o vině či nevině obviněného. Vyplyvá to z ústavního principu nezávislosti soudů při výkonu jejich funkce a z jejich vázanosti pouze zákonem. Podstata tohoto principu spočívá zejména v tom, že soudcům nelze v konkrétní věci přikazovat, jak mají ve věci rozhodnout, ale ani to, jaké důkazy mají v zájmu zjištění skutkového stavu věci provést a jakým způsobem je mají hodnotit (srov. č. 3/1990 Sb. rozh. tr.). Jestliže soud prvního stupně a následně soud odvolací při správném zjištění skutkového stavu věci podle § 2 odst. 5 tr. ř. a volném hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 tr. ř. dospěly k závěru, že obvinění svým jednáním úmyslně vydali životní prostředí nebezpečí závažného poškození tím, že porušili předpisy o ochraně životního prostředí nebo hospodaření s přírodními zdroji a způsobili tak na životním prostředí újmu velkého rozsahu, neobstojí námitka, zda lze následek trestného činu (jak vyplývá ze znaleckého posudku ústavu) obviněným přičítat, byť jen podle § 6 písm a) tr. zák. Výrok o vině obou obviněných je zcela správný.

Ministr spravedlnosti ve stížnosti pro porušení zákona také namítl, že nelze akceptovat názor odvolacího soudu na nutnost „de facto“ absolutní kvantifikace všech aspektů ekologické újmy v peněžním vyjádření a že je nutno přihlížet k tomu, zda a jaké újmy jsou ve vztahu k existující legislativní úpravě vůbec vyčíslitelné v penězích. Toto tvrzení však postrádá argumentaci, čím by měla být ekologická újma vyjádřitelná pro účely trestního řízení.

Trestní zákon nestanoví obsah ani rozsah obecných pojmů „značná újma na životním prostředí“ nebo „újma velkého rozsahu na životním prostředí“. Soudní praxe vykládá tyto pojmy tak, že zahrnují jak újmu majetkovou, tj. škodu, tak i další, tj. ekologické újmy. Škodou se rozumí újma, která nastala v majetkové sféře poškozeného a spočívá ve zmenšení jeho majetkového stavu. Objektivně je vyjádřitelná všeobecným ekvivalentem, tj. penězi, a je tedy napravitelná poskytnutím majetkového plnění, především penězi. Za skutečnou škodu je nutno považovat takovou újmu, která znamená zmenšení majetkového stavu poškozeného oproti stavu před škodnou událostí a která představuje majetkové hodnoty, jež je nutno vynaložit k uvedení do předešlého stavu. Také uvedení do předešlého stavu je však vyčíslitelné v penězích a představuje hodnotu účelně vynaložených nákladů na uvedení věci v předešlý stav. Škodou velkého rozsahu ve smyslu § 89 odst. 11 tr. zák. je škoda dosahující nejméně 1 000 000 Kč. Tam, kde je možno obsah i rozsah pojmu v konkrétním případě (např. újma velkého rozsahu) určitým způsobem kvantifikovat, je možno se obdobně řídit hledisky uvedenými v citovaném ustanovení trestního zákona. Pokud jde o ekologickou újmu, zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, uvádí v § 27 odst. 1, že ji lze nahradit jiným způsobem (náhradní plnění) a není-li to možné, lze tuto újmu nahradit v penězích, přičemž se nevylučuje souběh těchto náhrad. Je tedy i ze zákonné úpravy evidentní, že i vyčíslení ekologické újmy velkého rozsahu je možné v penězích. Lze přisvědčit tomu, že nelze celou ekologickou újmu vyčíslit jen majetkově, tj. v penězích. Tomu ostatně odpovídá i závěr znaleckého posudku ústavu, podle něhož následné potencionální škody včetně škod na okolních ekosystémech nelze před vznikem reálné újmy exaktně ocenit, že obdobné stanovištní podmínky, druhová dřevinná skladba a věk okolních lesních porostů pouze ukazují na možnou výši škod (újmu na celospolečenské funkci lesa).

Na základě revizního principu zakotveného v § 267 odst. 1 tr. ř. Nejvyšší soud přezkoumal i výroky o trestu u obou obviněných, o nichž bylo rozhodnuto napadeným rozhodnutím. Ztotožnil se přitom s

odůvodněním rozhodnutí odvolacího soudu v tom, že ještě bylo možno obviněným uložit podmíněné tresty odnětí svobody s dohledem, zejména vzhledem k dosavadní bezúhonnosti obou obviněných. Uvedené tresty byly obviněným uloženy za trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody od tří do osmi let a jimiž způsobili na životním prostředí újmu velkého rozsahu, která přesáhla 12 miliónů Kč, bylo vytěženo celkem 1415 m³ dřevní hmoty a trestnou činností obviněných vznikly tzv. holiny o rozloze 26 016 m² ve vodohospodářsky důležité oblasti řeky B. na území Chráněné krajinné oblasti Beskydy. Pouze zmíněná bezúhonnost obviněných umožnila uložení podmíněných trestů odnětí svobody s dohledem, neboť jinak bylo zcela namísto uložení nepodmíněných trestů odnětí svobody, a to s přihlédnutím k vysokému stupni nebezpečnosti činů obviněných pro společnost, který vyplývá zejména z významu chráněného zájmu, jímž je životní prostředí celé společnosti, a který byl činy obviněných výrazně dotčen, způsobem provedení trestné činnosti, následky i okolnostmi, za kterých byly činy obviněnými spáchány (§ 3 odst. 4, § 23 odst. 1, § 31 odst. 1 tr. zák.).

Nejvyšší soud zjistil, že napadeným rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě nebyl porušen zákon v ustanoveních § 254 odst. 1 a § 256 tr. ř. Zákon nebyl porušen ani v řízení, které tomuto rozhodnutí předcházelo. Proto nedůvodnou stížnost pro porušení zákona zamítl podle § 268 odst. 1 tr. ř. Nejvyšší soud věc projednal a rozhodl v neveřejném zasedání, neboť při projednání stížnosti pro porušení zákona vycházel z obsahu napadeného rozhodnutí a zjištěného skutkového stavu a neprováděl žádné důkazy.